

Stereotypy, uprzedzenia, ksenofobia

– drogą do nienawiści

Scenariusz zajęć do filmu

Wołyń, reż. Wojciech Smarzowski, Polska 2016.

Opracował: dr Marcin Skorek, filmoznawca/ trener edukacji medialnej.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego –Kultura w sieci”

Grupa wiekowa: szkoła ponadpodstawowa;

Przedmiot: język polski, historia, wiedza o społeczeństwie;

Czas trwania: 45 minut;

Cele:

W trakcie zajęć uczeń:

- rozwija umiejętności analizy i interpretacji dzieła filmowego;
- charakteryzuje i analizuje postawy życiowe i świat wartości bohaterów filmowych;

---

1 | Stereotypy, uprzedzenia, ksenofobia – drogą do nienawiści, Scenariusz zajęć do filmu
Wołyń, reż. Wojciech Smarzowski, Polska 2016.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kultura w sieci”

- rozwija umiejętność współpracy w grupie;
- rozumie, czym jest mowa nienawiści,
- potrafi wskazywać przykłady mowy nienawiści,
- odróżnia stereotypy od uprzedzeń,
- definiuje pojęcia stereotypu, uprzedzenia, ksenofobia itd.;

Metody pracy:

- praca indywidualna; praca w parach, praca zbiorowa;
- dyskusja; heureka;
- burza mózgów/ chmura tagów;

Materiały:

- Tablica, flipchart, pisaki – do przeprowadzenia burzy mózgów;
- Duże arkusze papieru (wielkości plakatu kinowego);
- Załącznik – definicje pojęć;

Przed zajęciami:

Uczniowie oglądają film *Wołyń*, reż. Wojciech Smarzowski, Polska 2016.

Przebieg zajęć:

1. WPROWADZENIE

Osoba prowadząca zajęcia prosi zebranych o opowiedzenie swoich wrażeń po obejrzeniu filmu. Istotne jest, by zebrać jak najszerszą informację zwrotną.

2. ZŁE „IZMY” – DO CZEGO PROWADZA?– definicja pojęć, burza mózgów, praca w grupach

1) Nauczyciel/ka zaprasza uczniów do gracy w grupach trzy lub czteroosobowych.

Każda z grup otrzymuje arkusz papieru z zapisanym jednym słowem:

STEREOTYP, UPRZEDZENIA, DYSKRYMINACJA, KSENOFOBIA, NACJONALIZM, RASIZM, SEKSIZM, ANTYSEMITYZM, SZOWINIZM (krótkie definicje pojęć znajdują się w załączniku).

2) Uczniowie mają 7 minut na dopisanie wokół wyrazu skojarzeń związanych z danym pojęciem (np. przykłady zachowania, próba definicji). Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie przekazują swój arkusz kolejnej grupie, a od innej otrzymują arkusz z kolejnym pojęciem. Tym razem czas na wykonanie zadania to około 3 minut. Grupy wymieniają się arkuszami (dopisując to, co nie zostało wcześniej napisane wokół danego pojęcia) do czasu, w którym powróci do nich ich pierwsza praca.

3) Gdy wszystkie grupy skończą pracę, prowadząca/y wieszają arkusze w Sali lekcyjnej i wspólnie z uczniami rozmawiają na temat każdego z pojęć.

Uwaga – pojęcie KSENOFOBII powinno być omawiane jako ostatnie – będzie punktem wyjścia do kolejnego ćwiczenia.

Czas zadania - około 25-30 min.

3. KSENOFOBIA a TOLERANCJA

1) Nauczyciel/ka zadaje uczniom pytanie – jaką postawę wyraża przekonanie „Polska dla Polaków”? Czym jest ksenofobia?

KSENO- obcy, FOBIA – strach → niechęć, wrogość, lęk wobec obcych, przesadne wyrażanie niechęci wobec cudzoziemców.

2) W jaki sposób postawy ksenofobiczne zostały pokazane w filmie *Wołyń* Smarzowskiego?

3) Na tablicy nauczyciel/ka zapisuje słowo TOLERANCJA. Uczniowie kolejno podchodzą do tablicy i wypisują skojarzenia/definicje/przykłady.

4. ZAKOŃCZENIE – praca dla chętnych

Dziękując za aktywną i twórczą pracę na lekcji, nauczyciel/ka zachęca uczniów do przygotowania krótkiego wystąpienia lub plakatu, zachęcającego pozostałych uczniów do postawy otwartości i szacunku dla innych ludzi.

Załącznik nr 1 – DEFINICJE POJEĆ

ANTYSEMITYZM - postawa niechęci, wrogości wobec Żydów i osób pochodzenia żydowskiego wynikająca z różnego rodzaju uprzedzeń; prześladowania i dyskryminacja Żydów jako grupy wyznaniowej, etnicznej lub rasowej oraz poglądy uzasadniające takie działania. (...) Ekstremalny antysemityzm głosiła ideologia niemieckiego nazizmu, doprowadzając do próby wyniszczenia narodu żydowskiego w okupowanej Europie.

DYSKRYMINACJA - Dyskryminacja (łac. *discriminatio* – rozróżnianie) – forma nieuzasadnionej marginalizacji (wykluczenia społecznego), objawiająca się poprzez traktowanie danej osoby mniej przychylnie, niż innej w porównywalnej sytuacji ze względu na jakąś cechę, np. okres rozwojowy, niepełnosprawność, orientację seksualną, płeć, wyznawaną religię, światopogląd, narodowość lub rasę.

FASZYZM - Faszyzm (wł. *fascismo*, od łac. *fascēs* „wiązki, różgi liktorskie” i wł. *fascio* „wiązka, związek”) – skrajnie prawicowa doktryna polityczna powstała w okresie międzywojennym we Włoszech, sprzeciwiająca się demokracji parlamentarnej, głosząca kult państwa (statolatrię, totalitarne silne przywództwo, terror państwowy i solidaryzm społeczny). Faszyzm podkreślał wrogość wobec zarówno liberalizmu, jak i komunizmu. Początkowo nazwa odnosiła się tylko do włoskiego pierwowzoru, później była stosowana wobec pokrewnych ruchów w latach 20. i 30. XX wieku, zwłaszcza narodowego socjalizmu w Niemczech, oraz współczesnych ruchów wywodzących się z partii faszystowskich (neofaszyzm i postfaszyzm). Faszyzm uważany jest na ogół za doktrynę skrajnie prawicową lub (przez takich politologów jak Zeev Sternhell, Hugh Seton-Watson, Eugen Weber) hybrydową, tzn. łączącą elementy lewicowe i prawicowe. Sami faszyci uważali tradycyjny podział za przestarzały; twierdzili, że nie są „ani prawicą, ani lewicą”.

Następujące elementy są najczęściej wymieniane jako integralne części faszyzmu: nacjonalizm, etatyzm, militarizm, imperializm, totalitaryzm, antykapitalizm, antykomunizm, korporacjonizm, populizm, kolektywizm oraz opozycja do politycznego i ekonomicznego liberalizmu.

KSENOFOBIA - Ksenofobia (stgr. *ξένος ksenós* – obcy, gość; stgr. *φόβος phóbos* – strach, czyli strach przed obcymi) – lęk wobec obcych.

Ksenofobia może dotyczyć wszystkiego, co wiąże się z obcokrajowcami, osobami nieznanymi, innymi pod pewnymi względami. (...) może stać się immanentną wartością powszechnie akceptowaną w społeczeństwie lub w pewnych grupach społecznych. Osoba przejawiająca ksenofobię to ksenofob.

Przeciwieństwem ksenofobii jest ksenolatria (kult obcości) oraz ksenofilia – umiłowanie odmienności, inności.

NACJONALIZM - Nacjonalizm (z łac. *natio* „naród”) – przekonanie, że naród jest najwyższą wartością i najważniejszą formą uspołecznienia, z którego wynika określona postawa polityczna, gospodarcza czy społeczna. Nacjonalizm może, ale nie musi, wiązać się z takimi postawami jak etnocentryzm, patriotyzm czy megalomania narodowa. Bywa przeciwstawiany kosmopolityzmowi.

NAZIZM - Narodowy socjalizm, nazizm (skrót od niem. *Nationalsozialismus*), czasem określany również jako hitleryzm (od nazwiska Adolfa Hitlera) – rasistowska,

---

4 | Stereotypy, uprzedzenia, ksenofobia – drogą do nienawiści, Scenariusz zajęć do filmu *Wołyń*, reż. Wojciech Smarzowski, Polska 2016.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kultura w sieci”

antykomunistyczna, antydemokratyczna i antysemitcka ideologia Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników (NSDAP). Niemiecka skrajna odmiana faszyzmu, opierająca się na darwinizmie społecznym, biologicznym rasizmie, w szczególności na antysemityzmie, wyrosła na gruncie militarystyki pruskiej i niemieckiego szowinizmu, czerpiąca z haseł zarówno nacjonalistycznych, jak i socjalnych, trudna do jednoznacznego uplasowania na klasycznej osi prawica-lewica, a łatwiejsza do umiejscowienia z pomocą podziału dwuosiowego. Ideologia państwowa w czasie sprawowania władzy w totalitarnych Niemczech przez NSDAP w latach 1933–1945.

Szerzenie propagandy narodowo-socjalistycznej oraz używanie symboli narodowego socjalizmu jest w Niemczech (i Austrii) prawnie zakazane od 1945 roku. Także w innych państwach, w tym w Polsce[8], istnieją podobne zakazy. W praktyce współcześnie istnieją marginalne grupki neonazistowskie, a z części założeń idei nazistowskiej czerpią organizacje takie jak Narododemokratyczna Partia Niemiec czy Złoty Świt.

Ideologami narodowego socjalizmu byli: Adolf Hitler (Mein Kampf), Alfred Rosenberg (Mit dwudziestego wieku (oryg. Der Mythos des 20. Jahrhunderts)) oraz Joseph Goebbels.

UPRZEDZENIE - Antyspoleczne uprzedzenie – rodzaj postawy polegającej na odrzucaniu czegoś lub kogoś bez racjonalnych przesłanek.

Uprzedzenie do kogoś lub czegoś występuje wówczas, gdy jednostka podejmuje ocenę, wyraża negatywny osąd bez wcześniejszego doświadczenia z daną osobą czy zjawiskiem, najczęściej na podstawie fałszywych lub niekompletnych informacji. Uprzedzenia wynikają także z utrwalonych w danych społeczeństwach czy społecznościach stereotypów. W przypadku osób do czegoś uprzedzonych trudno je przekonać do pozbycia się uprzedzeń poprzez racjonalną argumentację.

Uprzedzenia stają się groźne dla funkcjonowania społeczeństwa lub pewnych kategorii społecznych, gdy przybierają charakter instytucjonalny i stają się częścią określonych ideologii (zob.: rasizmu, antysemityzmu, homofobii czy seksizmu).

RASIZM - Rasizm, dyskryminacja rasowa (z fr. *racisme* od *race* „ród, rasa, grupa spokrewnionych”) – zespół poglądów opartych na pseudonaukowej teorii przyjmującej wyższość jednych ras nad drugimi. Przetrwanie tych „wyższych” ras staje się wartością nadrzędną i z racji swej wyższości dążą do dominowania nad rasami „niższymi”. Rasizm opiera się na przekonaniu, że różnice w wyglądzie ludzi niosą za sobą niezbywalne różnice osobowościowe i intelektualne (ten pogląd określany jest w języku angielskim jako *racialism*).

Rasizm został potępiony przez UNESCO (1961, 1964) oraz Zgromadzenie Ogólne ONZ (Powszechna deklaracja praw człowieka z 1948), a także wiele innych organizacji międzynarodowych.

Rasizm nigdy nie był ideologią jednolitą, zmieniał się i ewoluował, toteż nie istnieje modelowy wzór rasizmu – jego istotę można badać wyłącznie poprzez historię.

SEKSIZM - Seksizm (z ang. *sexism*, *sex* „płeć”) – uprzedzenie lub dyskryminacja ze względu na płeć. Seksizm na ogół wiąże się z ideologią, która zakłada, że jedna płeć jest gorsza od drugiej.

Termin ten został utworzony dla opisanego dyskryminacji kobiet w latach 60. XX w. przez feminizm drugiej fali i miał tworzyć analogię ze słowem „rasizm” – uważano, że negatywne stereotypy dotyczące kobiet odgrywają podobną rolę społeczną, jak negatywne stereotypy dotyczące koloru skóry: „Postawy seksistowskie prowokują takie zachowania, jak: molestowanie seksualne, zaczepianie na ulicach, niesprawiedliwa polityka zatrudniania”. Szczególną odmianą seksizmu jest seksizm językowy.

---

5 | Stereotypy, uprzedzenia, ksenofobia – drogą do nienawiści, Scenariusz zajęć do filmu *Wołyń*, reż. Wojciech Smarzowski, Polska 2016.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kultura w sieci”

STEREOTYP - Stereotyp jest to nadmierne uogólnienie, generalizacja, schemat poznawczy, który przyjęty może być przez jednostkę w wyniku własnych obserwacji, przejmowania poglądów innych osób, wzorców przekazywanych przez społeczeństwo, może być także wynikiem procesów emocjonalnych (na przykład przeniesienia agresji). Stereotypy mogą być negatywne, neutralne lub pozytywne, chociaż najczęściej spotyka się wyobrażenia negatywne. Stereotyp jest przekonaniem zbiorowym – jest to przekonanie żywione przez pewną grupę ludzi: mianem „stereotypu” nie można określić przekonania – spełniającego wszelkie pozostałe kryteria – żywionego wyłącznie przez jedną osobę. Jest wyrażany w zdaniu ogólnym (na przykład „[Wszyscy] Polacy są nieporządni”).

Nie będzie stereotypem przekonanie ogólne, lecz prawdziwe lub – ogólne, fałszywe, ale uzasadnione. Stereotyp to fałszywe i niedostatecznie uzasadnione a dotyczące pewnej grupy osób (nadgeneralizacja) przekonanie zbiorowe, zwykle niewrażliwe na argumentację.

Mówi się także o stereotypach narodowych, czyli wyobrażeniach dotyczących innych narodów.

Stereotyp etniczny – najczęściej spotykany rodzaj stereotypów, odnoszących się swoją treścią do grup etnicznych (innych narodów lub mniejszości narodowych). Może być albo zbyt dużym uproszczeniem reprezentacji typowych cech członków grupy etnicznej lub fałszywym twierdzeniem powtarzanych wiele razy i przyjętym przez wielu ludzi za ogólną prawdę.

Stereotypy etniczne mogą mieć oparcie w rzeczywistości w odniesieniu do masy statystycznej, ale zastosowane wobec jednostek są niedokładne, karykaturalne i obraźliwe. Mogą stanowić podstawę dyskryminacji i rasizmu.

SZOWINIZM - Szowinizm (fr. *chauvinisme*) – jedna z form skrajnego patriotyzmu i nacjonalizmu oraz przekonanie o wyższości i wspaniałości swego narodu. Można go również zdefiniować jako „irracjonalną wiarę w wyższość lub dominację własnej grupy ludzi”. Co więcej, szowinista postrzega własnych ludzi jako niepowtarzalnych i wyjątkowych, podczas gdy reszta ludzi jest uważana za słabych lub podrzędnych.

Szowinizm rozszerzył swoje pierwotne znaczenie o fanatyczne oddanie i nadmierną stronnicość w stosunku do każdej grupy lub sprawy, do jakiej się należy, zwłaszcza gdy obejmuje to uprzedzenia lub wrogość wobec osób z zewnątrz, lub grup rywalizujących, i utrzymuje się nawet w obliczu przeważającego oporu[2][3]. To francuskie pojęcie funkcjonuje analogicznie do brytyjskiego terminu jingoizm, który zachował swoje znaczenie jako szowinizm ściśle w swoim pierwotnym rozumieniu, to znaczy jako postawa agresywnego nacjonalizmu.

Za: wikipedia.org